

CZĘŚĆ II

„Wyrażam zgodę na przetwarzanie...”



Obowiązek informacyjny i związany z rejestracją prowadzonych zbiorów danych osobowych oraz udostępnianie danych uprawnionym podmiotom

Przepisy *Ustawy o ochronie danych osobowych* nałożyły na szkoły szereg obowiązków, mających zagwarantować, że przetwarzanie tych danych nie naruszy praw i wolności osób, których one dotyczą. Wprowadzone zmiany w prawie spowodowały, że rodzi się coraz więcej pytań i wątpliwości.

OBOWIĄZEK INFORMACYJNY

Jednym z wymagań wynikających z *Ustawy o ochronie danych osobowych* (zwanej dalej *Ustawą*) jest obowiązek informacyjny, realizowany na wszelkiego rodzaju ulotkach, formularzach internetowych, a często również oficjalnych dokumentach wykorzystywanych do pozyskiwania danych osobowych. Chyba każdy zetknął się z formułą np.: „Dobrowolnie podane przez Panią/Pana dane przetwarzane będą, w celu marketingowym, przez administratora danych, którym jest ABC Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, przy ul. Placu Defilad 1. Przysługuje Pani/Panu prawo dostępu do swoich danych oraz prawo do ich poprawiania”. Obowiązek stosowania wskazanego powyżej zapisu wynika z art. 24 ust. 1 i art. 25 ust. 1 *Ustawy*. W przypadku zbierania danych osobowych bezpośrednio od osób, których one dotyczą, ww. informacji administrator danych powinien udzielić w momencie ich pozyskania (art. 24 ust. 1 *Ustawy o ochronie danych osobowych*). Natomiast w sytuacji, gdy dane osobowe nie są zbierane bezpośrednio od osób, których dotyczą, obowiązek informacyjny powstaje z chwilą utrwalenia zebranych danych (art. 25 ust. 1 *Ustawy*).

Ustawa o ochronie danych osobowych wprowadza jednak szereg wyjątków, zwalniających z konieczności dopełnienia omawianego tu obowiązku. Jedną z takich okoliczności jest fakt posiadania przez osobę, której dane dotyczą, informacji, o których mowa w przytoczonej powyżej formule. Istotną przesłanką,

zwalniającą administratora danych z ww. obowiązku, jest również przetwarzanie danych osobowych na podstawie przepisów prawa. Odnosi się ona jednakże wyłącznie do organów państwowych, organów samorządu terytorialnego, państwowych i komunalnych jednostek organizacyjnych oraz podmiotów niepublicznych realizujących zadania publiczne, przetwarzających dane osobowe, które nie zostały zebrane bezpośrednio od osób, których one dotyczą.

Przyjmując za punkt odniesienia bezpieczeństwo prawne szkoły, a co za tym idzie – także dyrekcji, obowiązek informacyjny w stosunku do rodziców należy realizować w zakresie wynikającym z art. 24 uodo.

Jak wynika z powyższego, analiza – wydawałoby się – prostego zapisu *Ustawy* powoduje, że zapis ten traci swoją prostotę. W szkołach fakt ten widoczny jest już przy podejmowaniu decyzji, czy należy realizować obowiązek informacyjny w stosunku do osób przyjmowanych w poczet uczniów, czy też można przyjąć, że skoro przyjęcie dziecka do szkoły następuje na podstawie wniosku złożonego przez rodziców, to rodzice dysponują informacjami pozwalającymi im na jednoznaczny identyfikację szkoły (jej nazwa i adres), znając cel, w jakim będą przetwarzane dane osobowe, oraz wiedząc, że powinni poinformować szkołę w przypadku

zmiany danych podanych we wniosku. Wynikałoby stąd, że rodzice posiadają informacje, które szkoła powinna im przekazać, realizując obowiązek informacyjny, i dlatego nie ma konieczności realizacji tego wymagania. Z drugiej jednak strony znajomość podanych powyżej informacji może zostać zakwestionowana przez rodzica, chociażby na poziomie prawa do dostępu do swoich danych i prawie do ich poprawiania. Dlatego, stosując metodę restrykcyjnego traktowania przepisów i przyjmując za punkt odniesienia bezpieczeństwo prawne szkoły, a co za tym idzie – także dyrekcji, obowiązek informacyjny w stosunku do rodziców należy realizować w zakresie wynikającym z art. 24 *Ustawy*.

Obowiązkowi rejestracji podlegają wyłącznie te zestawy danych, które mogą zostać uznane za zbiór danych w świetle definicji sformułowanej w art. 7 pkt 1 uodo., tj. posiadające strukturę o charakterze osobowym i zawierające dane dostępne według określonych kryteriów.

Odmienne należy natomiast podejść do przetwarzanych przez szkołę danych osób upoważnionych przez rodziców dziecka do odbierania go ze szkoły czy świetlicy szkolnej. W tym przypadku nie można bowiem wskazać żadnej okoliczności zwalniającej administratora danych z dopełnienia obowiązku informacyjnego, zdefiniowanego w art. 25 ust. 1 *Ustawy*. Skutkuje to koniecznością udzielenia tym osobom pełnego zakresu wymaganych informacji. Przemawia za tym w szczególności brak jakichkolwiek przepisów regulujących przetwarzanie danych tych osób. Trudno również mówić o tym, że osoby te z całą pewnością dysponują wymaganymi informacjami.

Niezależnie od obowiązków określonych w art. 24 i 25 *Ustawy*, trzeba pamiętać, że na szkole spoczywa również obowiązek udzielenia na wniosek osoby, której dane dotyczą, w terminie 30 dni, informacji o przysługujących tej osobie prawach oraz informacji o: istnieniu zbioru, nazwie i adresie siedziby administratora danych, celu, zakresie i sposobie przetwarzania i udostępniania, a także terminie od kiedy są one przetwarzane i udostępniane, w tym o odbiorcach lub kategoriach odbiorców danych i źródle ich pozyskania (art. 33 *Ustawy*).

Należy wspomnieć, że brak realizacji obowiązku informacyjnego skutkuje odpowiedzialnością karną. Stosownie do art. 54 *Ustawy o ochronie danych osobowych*, kto, administrując zbiorem danych, nie dopełnia obowiązku poinformowania osoby, której dane dotyczą, o jej prawach lub przekazania tej osobie informacji umożliwiających korzystanie z praw przyznanych jej w *Ustawie*, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Jest to przestępstwo indywidualne i może zostać popełnione przez administrującego zbiorem danych, którym w szkole jest dyrektor.

REJESTRACJA ZBIORÓW DANYCH OSOBOWYCH

Obowiązek zgłoszenia prowadzonych zbiorów danych osobowych do rejestracji w GODO wprowadzony został w art. 40 *Ustawy*. Z kolei art. 43 ust. 1 przewiduje liczne wyjątki od tego obowiązku. Jeden z nich obejmuje zbiory osób uczących się u administratora danych oraz zbiory danych przetwarzanych w związku z zatrudnieniem (art. 43 ust. 1 pkt 4 *Ustawy*). Przywołany tu przepis wskazuje jednoznacznie, że zarówno zbiory uczniów, jak i pracowników szkoły (bez względu na podstawę zatrudnienia) nie podlegają rejestracji.

Wątpliwości powstają natomiast w odniesieniu do pozostałych zbiorów danych prowadzonych przez szkołę, a w szczególności wobec zbiorów utworzonych w związku z prowadzeniem rekrutacji do szkoły oraz obejmującego absolwentów szkoły. W omawianym przepisie jest mowa o osobach „uczących się”, co z jednej strony w sposób jednoznaczny wyklucza zarówno kandydatów na uczniów, jak i absolwentów. Z drugiej jednak strony, kierując się wykładnią celowościową, należałoby uznać, że ww. zbiory mogłyby korzystać ze zwolnienia z obowiązku rejestracji w oparciu o wskazaną powyżej przesłankę, gdyż można je traktować jako pochodną zbioru uczniów. Absolwenci danej szkoły są bowiem osobami, które uczyły się w niej, a kandydaci osobami, które będą się uczyły w przyszłości. Zaznaczyć należy, że w przypadku kandydatów przyjęcie do szkoły nie jest jeszcze zdarzeniem pewnym, dlatego, aby skorzystać ze zwolnienia z rejestracji, administrator danych powinien usunąć dane osób nieprzyjętych do szkoły bezpośrednio po zakończeniu procesu rekrutacji.

Szkoły prowadzą także inne zbiory danych osobowych, które nie obejmują danych osób „uczących się u nich”. Jednym z nich jest księga ewidencji dzieci zamieszkałych w obwodzie szkoły, a realizujących obowiązki szkolny w innej szkole. Przesądza to o konieczności zgłoszenia takiego zbioru danych do rejestracji w GODO.

Otwarte natomiast pozostaje pytanie, czy zgłoszony do rejestracji powinien zostać wykaz obejmujący dane osobowe osób upoważnionych przez rodziców do odbioru dziecka ze szkoły lub świetlicy szkolnej. Obowiązkowi rejestracji podlegają bowiem wyłącznie te zestawy danych, które mogą zo-



stać uznane za **zbiór danych** w świetle definicji sformułowanej w art. 7 pkt 1 *Ustawy*, tj. posiadające strukturę o charakterze osobowym i zawierające dane dostępne według określonych kryteriów. W sytuacji, gdy ww. wykaz spełnia kryteria niezbędne do uznania go za zbiór danych osobowych, szkoła powinna zatem zgłosić taki zbiór do rejestracji. Istotne znaczenie dla udzielenia odpowiedzi, czy wykaz obejmujący dane osobowe osób upoważnionych przez rodziców do odbioru dziecka ze szkoły oraz świetlicy szkolnej stanowi zbiór danych osobowych, ma ponadto kwestia sposobu przetwarzania zawartych w nim danych. Przykładowo, jeśli dane osób upoważnionych zostały wprowadzone do jakiegokolwiek systemu informatycznego (nawet jeśli jest to wyłącznie edytor tekstu), to wykaz ten nabiera cech zbioru danych. Wówczas ma on strukturę o charakterze osobowym, a zawarte w nim dane, dzięki wbudowanemu w taki system mechanizmowi wyszukiwania, są dostępne według określonych kryteriów. Takich cech może natomiast nie posiadać wykaz istniejący jedynie w wersji papierowej.

Mówiąc o zgłaszaniu przez szkoły zbiorów do rejestracji w GODO, należy także wspomnieć o nie do końca prawidłowej praktyce zgłaszania zbiorów związanych z bazami danych oświatowych, prowadzonych przez szkoły w oparciu o przepisy *Ustawy z dnia 19 lutego 2004 r. o systemie informacji oświatowej*.

W świetle definicji danych osobowych, sformułowanej w art. 6 *Ustawy o ochronie danych osobowych*, jedynymi zbiorami spośród baz danych oświatowych, które zawierają dane osobowe, są zbiory danych dotyczące nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych. Pozostałe zbiory zawierają wyłącznie informacje zbiorcze, na podstawie których nie jest możliwe ustalenie konkretnych osób, których te informacje dotyczą. Do tego typu zbiorów nie mają tym samym zastosowania przepisy *Ustawy o ochronie danych osobowych*. Natomiast zbiory danych dotyczące nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych podlegają, o czym już wyżej wspomniano, zwolnieniu z obowiązku zgłoszenia do rejestracji, w oparciu o art. 43 ust. 1 pkt 4 *Ustawy*.

Niedopełnienie obowiązku zgłoszenia prowadzonego zbioru danych osobowych do rejestracji w GODO może skutkować odpowiedzialnością karną.

Zgodnie z art. 53 *Ustawy o ochronie danych osobowych*, kto, będąc do tego obowiązany, nie zgłasza do rejestracji zbioru danych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Przepięstwo określone w przytoczonym przepisie jest przestępstwem indywidualnym i może zostać popełnione wyłącznie przez dyrektora szkoły jako administrującego zbiorem danych w szkole.

UDOSTĘPNIANIE DANYCH OSOBOWYCH UPRAWNIONYM PODMIOTOM

Nieodłącznym elementem związanym z przetwarzaniem danych osobowych jest ich udostępnianie innym podmiotom. W definicji przetwarzania danych, sformułowanej w art. 7 pkt 2 *Ustawy*, udostępnianie zostało wymienione jako jedna z operacji na danych osobowych. Szkoły mogą udostępniać dane osobowe przede wszystkim takim podmiotom jak sądy, prokuratura oraz policja. Konieczność ich udostępnienia tym podmiotom nie budzi oczywiście żadnych wątpliwości. Ma ono bowiem najczęściej charakter jednostkowy i następuje na wniosek takiego podmiotu oraz na potrzeby prowadzonego postępowania.

Niejasności związane z udostępnianiem danych osobowych pojawiają się natomiast w sytuacji, gdy o dane zwraca się organ prowadzący szkołę w ramach sprawowanego nadzoru nad działalnością szkoły w zakresie spraw finansowych i administracyjnych lub np. kurator oświaty w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego. Wątpliwości dotyczą przede wszystkim tego, czy i w jakim zakresie należy udostępnić tym podmiotom dane osobowe przetwarzane przez szkołę.

Niejasności związane z udostępnianiem danych osobowych pojawiają się w sytuacji, gdy o dane zwraca się organ prowadzący szkołę w ramach sprawowanego nadzoru nad działalnością szkoły w zakresie spraw finansowych i administracyjnych lub np. kurator oświaty w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego.

Warto przypomnieć, że nadzór pedagogiczny prowadzony przez kuratora na podstawie art. 31 ust. 1 pkt 1 *Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* polega w szczególności na ocenianiu stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkół, placówek i nauczycieli oraz na analizowaniu i ocenianiu efektów tych działalności. Uprawnionymi do wykonywania czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego są nauczyciele zatrudnieni na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych w kuratoriach oświaty oraz w urzędach tych organów lub też w podporządkowanych im jednostkach organizacyjnych (art. 35 ust. 5 *Ustawy o systemie oświaty*). Czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego obejmują w szczególności wgląd do prowadzonej





przez szkołę dokumentacji dotyczącej przebiegu nauczania, wychowania i opieki oraz organizacji pracy (art. 33 ust. 3 pkt 2 uso.), co implikuje z kolei uprawnienia do dostępu do danych osobowych uczniów.

Organ prowadzący sprawuje nadzór nad działalnością szkoły w zakresie spraw finansowych i administracyjnych w oparciu o art. 34a ust. 1 *Ustawy o systemie oświaty*. Określenie uprawnień organu prowadzącego w ramach sprawowanego nadzoru nastąpiło poprzez odwołanie się do przepisów uso., definiujących uprawnienia kuratora oświaty. Oznacza to, że w ramach nadzoru z zakresu spraw finansowych i administracyjnych organ prowadzący szkołę ma również m.in. dostęp do dokumentacji dotyczącej przebiegu nauczania, wychowania i opieki oraz organizacji pracy. Analizując przytoczone przepisy *Ustawy o systemie oświaty*, wskazać zatem należy, że został w nich szczegółowo określony sposób sprawowania nadzoru nad szkołami oraz zakres uprawnień organów sprawujących ten nadzór. Przyznane uprawnienia do wglądu do dokumentacji dotyczącej przebiegu nauczania, wychowania i opieki oraz organizacji pracy przekładają się jednocześnie na prawo do dostępu do danych osobowych zawartych w tej dokumentacji. Rodzaj dokumentów składających się na ww. dokumentację został natomiast wymieniony przede wszystkim w *Rozporządzeniu MENiS w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji*. W kontekście sprawowanego nadzoru szkoła nie może zatem odmówić udostępnienia danych osobowych organowi nadzorującemu. Pamiętać należy jednak, że jego żądanie powinno być uzasadnione zakresem i przedmiotem kontroli. Wynika to z przepisów *Rozporządzenia MEN z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego*, które nakazuje sprawowanie tego nadzoru z uwzględnieniem jawności wymagań oraz pozyskiwania informacji zapewniających obiektywną i pełną ocenę działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki. Do zadań

organu prowadzącego szkołę należy także zapewnienie jej obsługi administracyjnej, finansowej i organizacyjnej (art. 5 ust. 7 pkt 3 *Ustawy o systemie oświaty*). Wykonywanie tych zadań może również uzasadniać konieczność pozyskania określonych danych osobowych.

Szkoła jest dodatkowo zobowiązana do udostępniania danych osobowych uczniów organom jednostek samorządu terytorialnego w związku z wykonywaną kontrolą prawidłowości wykorzystania dotacji przyznanych szkołom z budżetów tych jednostek. Uprawnienie do przetwarzania danych tych osób przez powołane organy wynika wprost z art. 80 ust. 3g *Ustawy o systemie oświaty*. Ponadto osobom upoważnionym do przeprowadzenia kontroli prawidłowości wykorzystania dotacji przyznanych szkołom z budżetów jednostek samorządu terytorialnego zostało przyznane prawo wglądu do prowadzonej przez szkołę dokumentacji organizacyjnej, finansowej i dokumentacji przebiegu nauczania (art. 80 ust. 3f uso.).

PODSUMOWANIE

Problemy związane z przetwarzaniem danych osobowych w szkołach, z jakimi mierzyć się muszą dyrektorzy, wymagają pogodzenia często nieprecyzyjnych przepisów o ochronie danych osobowych z przepisami regulującymi wykonywanie zadań oświatowych. Warto jednak zwracać uwagę na te przepisy, chociażby ze względu na odpowiedzialność karną za ich naruszenie. Można bowiem wskazać przypadki wyroków sądowych, uznających osobę odpowiedzialną za przetwarzanie danych osobowych za winną dopuszczenia się przestępstwa określonego w *Ustawie o ochronie danych osobowych*.

Adam Myziak

adam.myziak@abiconsult.pl

Inspektor GIODO w latach 2000–2010

Przypominamy Państwu o możliwości zadawania pytań do naszego eksperta, autora opracowań dotyczących ochrony danych osobowych w szkołach. Pytania prosimy przysyłać na adres: adamagala@oficynamm.pl.

Podstawa prawna:

- *Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych* (t.j. Dz.U. z 2002 r. Nr 101 poz. 926 ze zm.),
- *Ustawa z dnia 19 lutego 2004 r. o systemie informacji oświatowej* (Dz.U. z 2004 r. Nr 49 poz. 463 ze zm.),
- *Rozporządzenie MENiS z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji* (Dz.U. z 2002 r. Nr 23 poz. 225 ze zm.),
- *Rozporządzenie MEN z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. z 2009 r. Nr 168 poz. 1324).